

– сприяти усвідомленню старшокласниками шкіл-інтернатів соціальних відносин (основ конституційного устрою, прав, свобод, громадянської відповідальності, ролі сім'ї та суспільства тощо), оволодінню старшокласниками школи-інтернату основними соціальними ролями “громадянин”, “фахівець”, “сім'янин”;

– урізноманітнити обстановку та форми соціального життя; створити розвиваюче середовище, яке максимально сприяє розширенню соціалізації у трьох основних сферах: діяльності, спілкуванні, самопізнанні. Цьому буде сприяти активна участь вихованців у роботі шкільного самоврядування. Необхідно надати учням можливість пропонувати свої варіанти щодо облаштування життя та побуту, навчальних приміщень та шкільної садиби тощо; будувати взаємодію з вихованцями на основі педагогічної підтримки;

– у процесі роботи спиратися на прогресивні тенденції цього віку: прагнення щодо утвердження власних можливостей у спілкуванні з оточуючими, новими соціальними очікуваннями, готовність до засвоєння нових видів діяльності, бажання (не завжди усвідомлене) бути корисним суспільству, потребу знайти гідне місце у взаємовідносинах з людьми.

Література

1 Кон И. С. Психология старшекласника / Игорь Семенович Кон. – М. : Просвещение, 1982. – 207 с.

2. Образовательный процес в начальной, основной и старшей школе / [под ред. А. П. Тряпициной]. – М. : Владос, 2001. – 243 с.

А. В. Корнієнко

м. Київ

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ГУРТКАХ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. В статті розкрито основні положення методики формування соціальної компетентності підлітків у гуртках декоративно-ужиткового мистецтва позашкільних навчальних закладів.

Ключові слова: соціальна компетентність, гурток декоративно-ужиткового мистецтва, позашкільні навчальні заклади.

Сформованість соціальної компетентності у вихованців позашкільних навчальних закладів обумовлює прояв та розвиток важливих людських якостей особистості, ставлення до праці, оволодіння соціальним досвідом. Соціальна компетентність характеризує взаємодію людини із суспільством, соціумом, іншими людьми, виступаючи як сукупна характеристика громадянської зрілості.

Мета статті – розкрити методику формування соціальної компетентності підлітків у гуртках декоративно-ужиткового мистецтва позашкільних навчальних закладів, використану нами на етапі формувального експерименту.

У своєму дослідженні ми припустили, що ефективно формування соціальної компетентності підлітків у гуртках декоративно-ужиткового

мистецтва в позашкільних навчальних закладах ефективно здійснюватиметься за умови спрямованості змісту пізнавально-практичної діяльності підлітків на розширення їхніх уявлень про закони культури спілкування між людьми; поєднання у навчально-виховному процесі традиційних та інноваційних форм, методів і засобів виховання соціальної компетентності в учнів; відповідної методичної підготовки педагогів гуртків декоративно-ужиткового мистецтва позашкільних навчальних закладів.

Сутністю нашої науково-дослідної роботи було створення невеликих стабільних груп підлітків за інтересами. Організація цих груп була ефективною для формування таких притаманних для соціальної компетентності якостей, як самостійність, відповідальність, самопізнання, самоповага, рефлексивність, довіра до інших, уміння встановлювати контакти та співпрацювати з іншими людьми тощо. Групи за інтересами були також сприятливим середовищем для підвищення самооцінки, оскільки забезпечувалися найкращі умови для активної участі кожного у вирішенні власних і спільних проблем, що важливо у формуванні соціально компетентної особистості.

Ми пропонували гуртківцям спільно виготовити вироби з різних матеріалів, використовуючи різну технологію, але з однаковою назвою. Група ділилася на команди. Кожній команді давалося завдання створити композицію, використовуючи різні техніки. Перша група дітей створювала композицію, використовуючи акварельні фарби, доповнюючи малюнок аплікацією з природних матеріалів. Друга група дітей використовувала гуаш, акцентуючись на якомусь одному кольорі, доповнюючи роботу аплікацією-мозаїкою. Третя група дітей працювала у техніці аплікації, паперової пластики тощо. Четверта – виготовляла виріб із глини, пластиліну чи солоного тіста. Такі творчі групові завдання розвивали уяву, творче мислення учнів, сприяли нестандартному вирішенню поставленого завдання, а також розширювали уявлення учнів про правила культури спілкування між людьми.

Так, у СЮТ Дніпровського району м. Києва, де проводилася наша науково-дослідна робота, вихованці гуртка декоративно-ужиткового мистецтва “Петриківський розпис” проводили майстер-клас на тему: “Великодні писанки” для вихованців гуртків науково-технічного напрямку. Побудовано цей захід було таким чином: керівник гуртка брав на себе роль ведучого, а учні-помічники сиділи за столами побригадно і виготовляли писанки, крапанки, дряпанки, восковки-бісерки. Керівник гуртка в процесі заняття надавав можливість учням-помічникам продемонструвати глядачам свою роботу детально на кожному етапі виготовлення виробу. Наприкінці вихованці гуртків декоративно-ужиткового напрямку дарували свої вироби гостям і батькам.

Згідно з навчальним планом, розроблялися індивідуальні навчально-виховні маршрути для кожного учня, відповідно до його рівня вихованості соціальної компетентності. Особливу увагу ми приділяли учням, які мали низький рівень вихованості соціальної компетентності (занижений рівень самооцінки, відсутня взаємодія з іншими членами групи; загальноприйняті моральні цінності не є домінуючими у поведінці, спілкуванні та співпраці з однолітками та оточуючими). Попередньо з ними проводилися бесіди на теми

пізнання дитиною самої себе, свого соціального середовища. Їхню діяльність ми спрямовували на виявлення в собі недоліків і слабкостей, вчили їх виправляти, підвищувати свій рівень самооцінки, домагалися розуміння необхідності дотримання правил поведінки в гуртку, вчили співвідносити власні устремління з інтересами інших членів гуртка. Корекція цих показників проводилася за допомогою спеціально підібраних, адаптованих та розроблених нами ігор, тренінгів, вправ. Серед вправ слід зазначити такі, як “Скільки в мені людей?”, “Хто я?”, “Я в сонячному промінні” тощо.

Вправа “Скільки в мені людей?” проводилася таким чином: пропонувалася цитата Уільяма Джеймса: “Коли зустрічаються дві людини, на зустрічі присутні шестеро – кожен з двох, яким він себе бачить; кожен з двох, яким його бачать; кожен з двох, яким вони уявляють себе насправді”. Після декількох хвилин роздумів ставилися питання для обговорення: “Як ви розумієте цю фразу?”, “Як самосвідомість людини пов’язана зі ставленням до батьків, друзів, однокласників?”.

У процесі виконання вправи “Хто я?” ми пропонували вихованцям у стовпчик записати цифри від 1 до 20. Навпроти кожної цифри зазначити якості, якими вихованець себе характеризує (можна використовувати риси, почуття, інтереси для свого зображення), кожне речення починаючи з займенника: “Я ...” і розташовуючи за категоріями: “Я тілесне”, “Я емоційне”, “Я розумове”, “Я соціальне”. Потім обговорювалися питання: “Чи легким було для вас завдання?”, “Що особливо було важким?”, “Подивіться на співвідношення характеристик у кожній графі, які висновки ви для себе можете зробити?”. У бесіді вихованці відзначали, що характеризували себе як егоїста, а Категорія “Я соціальне” не була розкрита.

Вправу “Я в сонячному промінні” ми проводили під релаксаційну музику. Учням пропонувалося намалювати на аркуші паперу сонце: коло посередині і багато промінчиків у різні боки. У центрі кола потрібно було написати своє ім’я і намалювати автопортрет, біля кожного промінчика написати що-небудь гарне про себе. Завдання – записати якнайбільше хорошого про себе. Після цього вихованці вішали малюнок у себе вдома та кожного разу, згадуючи щось гарне про себе, домальовували промінчик. А якщо на душі ставало погано, діти могли подивитися на малюнок, згадати, про що думали, коли записували ту чи іншу свою якість.

На наступних заняттях ми обов’язково цікавилися, чи вдалося будь-кому підняти собі настрій за допомогою малюнка, чи з’явилися додаткові промінчики. Діти розповідали, що спеціально робили добрі справи, щоб намалювати додатковий промінчик: хтось допомагав по господарству, хтось робив без нагадування дорослих домашнє завдання.

З учнями із середнім рівнем вихованості соціальної компетентності основна робота полягала у залученні їх до діяльності, спрямованої на допомогу ближньому. Ці діти знали про свої недоліки, але не брали їх до уваги; мали достатні комунікативні здібності, але не завжди проявляли ініціативу у міжособистісній взаємодії; були здатні до співпраці, але більше прагнули до самостійної роботи; за необхідності могли співпрацювати з іншими членами групи. Прямого порушення норм соціальної поведінки у таких дітей не було,

проте вони не завжди могли протистояти негативним зовнішнім впливам.

Робота з такими дітьми ґрунтувалася на залученні їх до проведення виставок, майстер-класів, виконання колективних завдань тощо. Цьому передувало проведення ігор, в процесі яких діти усвідомлювали необхідність і переваги колективної роботи. Наприклад, нами на заняттях гуртків декоративно-ужиткового мистецтва використовувалася гра “Змії та бджоли”.

Для проведення гри “Змії та бджоли” всі учасники розділялися на дві групи. Одна команда – “бджоли”, а друга – “змій”. Кожна група обирала свого короля. Королі виходили з кімнати та чекали, доки їх покличуть. У цей час ведучий ховав два предмети, які мали розшукати королі. Король “бджіл” мав знайти “мед” (губку), а король “змій” – ”ящірку” (олівець). “Бджоли” і ”змій” допомагали своїм короліям тільки звуками – звук мав ставати сильнішим, коли королі наближалися до предметів. Перемагала та команда, яка знайшла предмети першою.

Після гри ми проводили опитування: “Як ви почувалися у ролі короля “бджіл” (“змій”)?”, ”Ваші групи добре вам допомагали?”, “Як ви вважаєте, губку і олівець однаково було шукати?”, “Ви можете навести конкретні приклади, коли з кимось співробітничали?”, “Як ви вважаєте, чи діє у нашому колективі принцип співробітництва? Від чого це залежить?”.

В обговоренні діти зазначали, що королем можна бути тільки тоді, коли тобі допомагають. Ті, хто був королем у грі, дякували своїм командам за підтримку, відзначали, що в цьому завданні як ніколи потрібна була співпраця.

Учні, які мали високий рівень, були помічниками керівника гуртка, допомагали у доборі матеріалу до заняття, були організаторами проведення масових заходів.

У результаті в експериментальній групі, яка налічувала 175 учнів, динаміка рівнів сформованості соціальної компетентності змінилася в позитивний бік до закінчення формувального експерименту: кількість учнів з низьким рівнем зменшилася на 14,7 %, із середнім – зросла на 6,8 %, з високим – на 7,9 %.

Т. В. Кравченко

м.Київ

БАТЬКІВСЬКЕ ВИХОВАННЯ І ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Розкрито роль батьків у професійному самовизначенні дітей старшого шкільного віку; наведено зміст і результати визначення сформованості у батьків готовності до підтримки професійного самовизначення своєї дитини.

Ключові слова: батьки, дитина старшого шкільного віку, педагогічна готовність, професійне самовизначення, сімейне виховання.

Важливим фактором успішності професійного самовизначення дітей старшого шкільного віку є сімейні ідеали, інтереси, настановлення, цінності, які втілюються у виховному потенціалі батьків і набувають прояву в батьківсько-дитячих взаєминах, стилях сімейного виховання. Сім’я має забезпечити умови, які